

**ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL DE ISTORIE GEORGE BARIȚIU
CLUJ-NAPOCA**

TEZĂ DE DOCTORAT

**POLITICA BENEFICIALĂ A PAPALITĂȚII DE LA AVIGNON (1309-1377) ÎN
TRANSILVANIA**

-Rezumat-

**COORDONATOR
PROF. UNIV. DR. NICOLAE EDROIU
(membru corespondent al Academiei Române)**

**DOCTORAND
PROF. RĂZVAN MIHAI NEAGU**

**CLUJ-NAPOCA
2013**

CUPRINS

INTRODUCERE

CAPITOLUL 1. SCURTE PRECIZĂRI TERMINOLOGICE

CAPITOLUL 2. PAPII DE LA AVIGNON ȘI EUROPA

- 2.1) Transferul sediului papalității de la Roma la Avignon
- 2.2) Regimul de la Avignon
- 2.3) Debutul procesului de centralizare administrativă și fiscală în timpul papei Ioan al XXII-lea
- 2.4) Politica papilor de la Avignon în Italia
- 2.5) Papii de la Avignon și Războiul de O Sută de Ani

CAPITOLUL 3. SFÂNTUL SCAUN ȘI UNGARIA ÎN EPOCA REGILOR ANGEVINI

- 3.1) Impunerea pe tronul Ungariei a lui Carol Robert de Anjou
- 3.2) Carol Robert de Anjou și Biserica din Ungaria
- 3.3) Relațiile dintre Ludovic de Anjou și Sfântul Scaun

CAPITOLUL 4. SFÂNTUL SCAUN ȘI VOIEVODATUL TRANSILVANIEI ÎN SECOLELE XIII-XIV. *PATRIMONIUM SANCTI PETRI*

- 4.1) Înțelesul sintagmei *Patrimonium Sancti Petri*
- 4.2) Relațiile feudale dintre papalitate și state
- 4.3) Patrimoniul Sfântului Petru în Transilvania

CAPITOLUL 5. MECANISME DE DISTRIBUIRE A PREBENDELOR ÎN EPISCOPIA TRANSILVANIEI ÎN SECOLUL AL XIV-LEA

- 5.1) Competența jurisdicțională a episcopului Transilvaniei. Teritoriul episcopiei
- 5.2) Episcopia Transilvaniei în secolul al XIV-lea. Implicarea papilor de la Avignon în numirea episcopilor Transilvaniei
- 5.3) Capitlul catedral. Instituție fundamentală a unei biserici episcopale
- 5.4) Capitlul Bisericii Transilvaniei
- 5.5) Politica beneficală a papilor de la Avignon în Ungaria. Considerații generale
- 5.6) Intervenția papală asupra bisericii Transilvaniei
- 5.7) Papii de la Avignon și numirile de canonici, arhidiaconi și parohi în capitlul și biserica Transilvaniei
- 5.8) Factorii implicați în acordarea beneficilor ecleziastice din dieceza Transilvaniei
- 5.9) Pregătirea intelectuală a clerului din Transilvania în secolul al XIV-lea
- 5.10) Locul de proveniență al canonicilor și arhidiaconilor numiți de papalitate în Transilvania, în secolul al XIV-lea
- 5.11) Practica nepotismului și numirile în biserica Transilvaniei
- 5.12) Clerici cu beneficii în dieceza Transilvaniei care au obținut un post în ierarhia ecleziastică ungară în secolul al XIV-lea
- 5.13) Papii de la Avignon și funcțiile de arhidiacon și preot paroh din dieceza Transilvaniei. Grațiile expectative
- 5.14) Considerații privind politica beneficală a papilor de la Avignon în rândul bisericii săsești din Transilvania

CAPITOLUL 6. POLITICA BENEFICIALĂ A PAILOR DE LA AVIGNON ÎN EPISCOPIA DE ORADEA

- 6.1) Episcopii și episcopia de Oradea în secolul al XIV-lea. Implicarea papalității
- 6.2) Organizarea internă a capitlului din Oradea
- 6.3) Politica beneficală a papilor de la Avignon în dieceza de Oradea
- 6.4) Originea și pregătirea educațională a canonicilor și a demnitarilor capitulari de la Oradea, în secolul al XIV-lea
- 6.5) Implicarea diferiților factori în distribuirea de beneficii ecleziastice în dieceza de Oradea

CAPITOLUL 7. EPISCOPII DE CENAD ȘI PAPALITATEA DE LA AVIGNON. INTERVENȚIA PAPALITĂȚII ÎN DIECEZA CENADULUI ÎN SECOLUL AL XIV-LEA

7.1) Episcopii de Cenad în timpul papalității de la Avignon

7.2) Intervenția papilor de Avignon în episcopia Cenadului

CAPITOLUL 8. UN POSIBIL MODEL TEORETIC PENTRU MECANISMUL DISTRIBUIRII BENEFICIILOR ECLEZIASTICE ÎN DIECEZELE TRANSILVANIA, ORADEA ȘI CENAD

CAPITOLUL 9. PAPII DE LA AVIGNON ȘI *LUMEA SCHISMATICĂ*

9.1) Papii de la Avignon și Imperiul Bizantin

9.2) Sfântul Scaun și românii în secolul al XIV-lea

9.3) O metodă dură de eliminare a schismei: cruciada

9.4) Situația românilor din Transilvania după cruciada a IV-a

9.5) Încercări de convertire a românilor din secolul al XIII-lea

9.6) Criza dinastică ungară de la sfârșitul secolului al XIII-lea și începutul secolului al XIV-lea și avatarurile ei confesionale

9.7) Papii de la Avignon, cruciada contra schismaticilor și misionarismul mendicant în rândul românilor

9.8) Urban al V-lea, Grigore al XI-lea și românii

9.9) Dieceze catolice create de papii de la Avignon pe teritorii locuite de români: episcopia Milcoviei și episcopia de Siret

9.10) Reacția românilor la politica Sfântului Scaun. Rezistență sau convertire?

9.11) Observații pe marginea vieții ecleziastice a românilor în secolul al XIV-lea

9.12) Românii din Transilvania și legislația regelui Ludovic de Anjou

CAPITOLUL 10. FISCALITATEA PAPALĂ ȘI EPISCOPII DIN TRANSILVANIA ÎN SECOLUL AL XIV-LEA

10.1) Fiscalitatea papală și legația cardinalului Gentile

10.2) Chestiunea veniturilor beneficilor libere

10.3) Dijmele și alte taxe papale

10.4) Alte taxe pontificale

CONCLUZII

BIBLIOGRAFIE

CUPRINS

Cuvinte cheie: papalitate, Avignon, episcopie, episcop, capitlu, canonic, arhidiacon, Transilvania, Oradea, Cenad, politică beneficală, regalitate, cruciadă, români.

Introducere.

Subiectul acestei teze de doctorat constituie o noutate absolută pentru istoriografia română. Politica beneficală a papalității de la Avignon în Transilvania în secolul al XIV-lea este o temă care își propune să recupereze istoria ecleziastică a Transilvaniei. În lipsa acestei abordării istoria acestui spațiu ar fi incompletă. Titlul lucrării este, în fapt, sinteza întregului meu demers. În contextul european, în care hierocrația papală teoretizată de Inocențiu al III-lea sau Inocențiu al IV-lea pierdea teren în fața preeminenței puterilor laice, papii francezi de la Avignon au suplinit acest handicap prin elaborarea unei politici centralizatoare care interesa aspectele de organizare internă ale bisericii mai ales cele legate de diversele funcții bisericesti, dar și de aspectul fiscal. Perioada avignoneză a papalității reprezintă un capitol aparte din istoria creștinătății apusene, când tronul pontifical a fost ocupat numai de papi de origine franceză. Aceștia

au demonstrat competențe extraordinare în transformarea bisericii și adaptarea ei conform tendințelor europene. Astfel papii francezi au dus la apogeu o tendință conturată în a doua jumătate a secolului al XIII-lea, rezervându-și numirile în majoritatea posturilor ecleziastice majore (arhiepiscop, episcop) și minore (canonic, arhidiacon, preot paroh, rector al diferitelor altare din bisericile catedrale sau colegiale). Membrii unui capitol catedral (canonicii) mai puteau să dețină și o demnitate în cadrul acestui for (decan, prepozit, cantor, lector, custode). Toate aceste demnități ecleziastice erau purtătoarele de venit, titularii lor primind o remunerație. Firesc că cele mai importante sume reveneau arhiepiscopului și episcopului, dar și ceilalți demnitari ecleziastici aveau surse de venit, dintre care cea mai semnificativă era prebenda canonicală. Titularul unui asemenea venit nu era limitat la un singur post de acest fel, în majoritatea cazurilor avea încă un canonicat sau chiar mai multe, și implicit tot atâtea prebende, în alte dieceze. Beneficiile ecleziastice au fost distribuite de toți papii francezi, dar în cazul Transilvaniei primele numiri care s-au păstrat sunt din vremea papei Ioan al XXII-lea, al doilea papă de la Avignon.

Referitor la întinderea temporală a studiului meu, el acoperă întreaga domnie a papilor de la Avignon de la Clement al V-lea (1305-1314) la Grigore al XI-lea (1370-1378). Din punct de vedere al spațiului istoric analizat de noi, Transilvania este înțeleasă în accepțiunea extinsă a termenului, incluzând aici și Crișana și Banatul, unde se aflau în secolul al XIV-lea diecezele de Oradea, respectiv de Cenad. Aceste unități ecleziastice erau sufraganele scaunului arhiepiscopal de la Caloccea, alături de episcopiile de Zagreb, Bosnia și Sirmium. Scopul acestei lucrări este să prezinte și să analizeze implicarea papilor de la Avignon în numirile în diversele beneficii religioase din diecezele de Transilvania, Oradea și Cenad.

1. Scurte precizări terminologice

Primul capitol al lucrării își propune să clarifice înțelesul termenului de beneficiu ecleziastic (*beneficium*), mai puțin cunoscut istoriografiei românești. Acesta își are originea în latina clasică, dar în Evul Mediu a fost preluat în limbajul ecleziastic și descrie totalitatea proprietăților funciare aflate la dispoziția exclusivă a unui abate sau episcop, iar pe de altă parte el definește orice funcție clericală, care are atașat un venit permanent. În perioada avignoneză a papalității, pontifii francezi și-au arogat dreptul, a propae exclusiv de a hărăzii beneficiile ecleziastice, iar în documente apare frecvent cuvântul *collatio*, semnificând dreptul de danie al papei, de a dăru și hărăzi beneficiile ecleziastice. Un alt termen cheie al documentelor papale, care înfățișează politica beneficală a suveranilor pontifi francezi de origine franceză este *provisio*. Acest termen descrie dreptul papei sau al episcopului local de a nominaliza într-un beneficiu ecleziastic rămas vacant.

2. Papii de la Avignon și Europa.

Acest capitol își propune să prezinte o scurtă istorie a papalității până la Bonifaciu al VIII-lea și dezvoltarea instituțională a Sfântului Scaun. Am analizat contextul politico-ecleziastic în care papa Clement al V-lea a fost nevoit să-și mute reședința de la Roma la Avignon, în sudul Franței actuale. Începând cu Clement al V-lea (1305-1314) s-au succedat în funcția papală o serie de papi de origine franceză: Ioan al XXII-lea (1316-1334), Benedict al XII-lea (1334-1342), Clement al VI-lea (1342-1352), Inocențiu al VI-lea

(1352-1362), Urban al V-lea (1362-1370) și Grigore al XI-lea (1370-1378). Aceștia papi au dat dovadă de o competență singulară în a concepe și aplica un mecanism centralizat de guvernare a Bisericii Romane, bazat în principal pe două aspecte: politica beneficală și politica fiscală. Acest mod de guvernare a fost aplicat pe tot teritoriul *societas christianorum*, inclusiv în Ungaria și Transilvania. Procesul de centralizare administrativă și fiscală a debutat în timpul pontificatului lui Ioan al XXII-lea, care este considerat fondatorul regimului de la Avignon. Papii de la Avignon au fost un factor activ în politica europeană a secolului al XIV-lea, având conflicte pentru supremație în Italia cu împărații Henric al VII-lea de Luxemburg și Ludovic al IV-lea de Bavaria, precum și cu familia Visconti, s-au implicat în Războiul de 100 de ani, încercând fără succes să impune pacea.

3. Sfântul Scaun și Ungaria în epoca regilor angevini.

O abordare a istoriei ecleziastice a Transilvaniei fără referire la situația din Ungaria, ar fi incompletă. Scopul acestui capitol este de a prezenta raporturile dintre Avignon și regalitatea angevină, precum și cum au afectat aceste raporturi Transilvania. La începutul secolului al XIV-lea, Ungaria a intrat într-o gravă generată de stingerea dinastiei arpadiene o dată cu moartea lui Andrei al III-lea Venețianul (1301). Sfântul Scaun a depus un efort susținut pentru impunerea pe tronul ungar a lui Carol Robert de Anjou. Dacă urcarea pe tronul Ungariei a lui Carol Robert de Anjou a fost opera presiunilor hierocratice exercitate de Sfântul Scaun, consolidarea domniei a fost obținută grație propriilor abilități politice de care a dat dovadă monarhul angevin. De la cea de-a treia încoronare din 1310 scopul major al politicii interne promovate de regele angevin a fost consolidarea domniei și eliminarea ultimelor focare de rezistență. Relațiile lui Carol cu biserica s-au deteriorat progresiv, monarhul dorind să-și impună apropiații în cele mai înalte posturi ale ierarhiei din Ungaria: Bolesław de Toszek (cumnat) ajunge arhiepiscop de Strigoniu și primat al Ungariei (1321-1328), în 1328 Mieszko de Bytom (cumnat) a fost impus episcop de Nitra, iar ulterior din 1334, episcop de Veszprém, un fiu nelegitim al lui Carol, Coloman, a fost impus în 1337 episcop de Győr. Urmașul lui Carol Robert, fiul său Ludovic I de Anjou supranumit de istoriografie *cel mare* este considerat un *adevărat campion al bisericii*. Această afirmație este parțial adevărată, regele manifestând un zel religios remarcabil, dar relațiile cu Sfântul Scaun nu au fost lipsite de asperități, din cauza pretențiilor sale asupra Regatului de Neapole și a campaniilor sale din Italia pentru supunerea acestuia. Atitudinea lui Ludovic I de Anjou s-a datorat uciderii fratelui său, Andrei în 1345, în cadrul unui complot de care casa regală napoletană nu a fost străină. În ciuda acestui moment tensionat între Avignon și Buda au circulat în epoca lui Ludovic I de Anjou un număr mare de solii, cele două curți fiind într-un permanent contact.

4. Sfântul Scaun și voievodatul Transilvaniei în secolele XIII-XIV. *Patrimonium Sancti Petri*.

Acest capitol abordează problematica posesiunilor temporale ale Bisericii Romane, din perspectiva relațiilor feudo-vasalice. Sintagma de Patrimoniu al Sfântului Petru (*Patrimonium beati/sancti Petri*) se referă la posesiunile teritoriale ale Scaunului Apostolic, posesiunea nominală a acestuia și deci a pontifului asupra părților componente ale acestuia. Prima ipostază concretă pe care a luat-o Patrimoniul Sfântului Petru în Transilvania a constituit-o monahismul cistercian, ordin de misiune implantat în Transilvania în două

puncte cu o puternică coloratură ortodoxă: Igriş și Cârța. Atenția papalității în Transilvania s-a îndreptat și spre zona săsească, proaspăt colonizată (mai ales provincia Sibiului). Astfel în 1191, într-un document emis la Roma la 20 decembrie, papa Celestin al III-lea întărește prepozitura liberă a sașilor, ca organism ecleziastic autonom, scos de sub autoritatea episcopiei Transilvaniei și pus direct sub autoritatea pontificală. În timpul lui Inocențiu al III-lea consemnăm și prezența în Transilvania a ordinului de monahi cavaleri teutoni, în Țara Bârsei între 1211-1225, fapt care înscrie teritoriul românesc acțiunilor cruciate. Pe de altă parte prezența teutonilor în Țara Bârsei relevă presiunile hierocratice la care a fost supusă Transilvania, în deplină consonanță cu politica generală a papei Inocențiu al III-lea. În secolul al XIII-lea apar în Europa doi noi ordine de călugări: franciscanii și dominicanii. Acestea s-au dedicat predicării itinerante, năzuind spre *vita vere apostolica*. Facem precizarea că atât ordinele de călugări-militari, cât și ordinele mendicante sunt exempte, adică depind direct de Sfântul Scaun, căruia îi servesc interesele. Astfel, orice posesiune a lor de oriunde aparține papalității. În epoca de la Avignon, o dată cu refulul înregistrat de hierocrația papală, Patrimoniul Sfântului Petru suferă și el o modificare. Astfel, el s-a transformat în diversele sume de bani care trebuiau achitate papalității, sub formă de taxe.

5. Mecanisme de distribuire a prebendelor în episcopia Transilvaniei în secolul al XIV-lea.

În cadrul diecezei de Transilvania, papii francezi au intervenit în legătură cu numirile de episcopi și membrii ai capitlului catedral. Începând cu anul 1320 episcopia Transilvaniei a fost păstorită de reprezentanții familiei Szécsy de Rimaszécs. Această familie a fost una din cele mai influente din Ungaria medievală, membrii săi remarcându-se mai ales în vremea dinastiei angevine. Acest important clan avea o mare trecere la curtea regală ungară. Andrei Szécsy a păstorit episcopia Transilvaniei între 1320-1356, fiind urmat de nepotul său, Dominic 1357-1368. În timpul episcopului Andrei, papa Ioan al XXII-lea a emis o bulă, prin care își rezerva dreptul de a-l numi pe episcopul Transilvaniei (1325). Cu toate acestea cei doi reprezentanți ai familiei Szécsy au fost aleși în cadrul capitlului din Alba Iulia, fiind numai confirmați de papă. Dumitru a fost următorul episcop de Alba Iulia (1368-1376). Acesta a fost cel mai important episcop al Transilvaniei din secolul al XIV-lea. Ne bazăm această afirmație pe faptul că acest ierarh a fost creat cardinal (1378), cea mai înaltă demnitate a Bisericii Romane, după cea de papă, ajungând și arhiepiscop de Strigoniu și primat al Ungariei. Dumitru a fost primul episcop al Transilvaniei, în alegerea căruia capitlul catedral nu a mai jucat niciun rol, numirea sa fiind rezultatul voinței papei Urban al V-lea. Acest fapt s-a făcut în baza actului de rezervare din 1325. După transferul lui Dumitru la Zagreb, papa Grigore al XI-lea l-a numit episcop al Transilvaniei, pe parohul din Cristian, Goblin (1376-1386). Desemnarea lui Goblin a fost produsul voinței papale. Intervenția papilor francezi asupra episcopiei Transilvaniei a gravitat în jurul numirilor făcute în cadrul capitlului catedral. Astfel, papii de la Avignon au numit canonici, demnitari capitulari (prepoziți, cantori, lectori etc.), precum și arhidiaconi. Primul papă care a numit un canonic în cadrul capitlului catedral din Alba Iulia a fost Ioan al XXII în anul 1320. În total acest papă a numit opt canonici. Din vremea lui Benedict al XII-lea documentele nu consemnează nicio numire de canonic, însă politica beneficală a fost reluată în forță de urmașul său, Clement al VI-lea, care a numit treisprezece canonici. Inocențiu al VI-lea continuă politica beneficală activă a predecesorului său intervenind la nivelul

capitlului transilvan, prin numirea a șapte canonici între 1356-1362. Pentru perioada pontificatului lui Urban al V-lea documentele interne pomenesc doar de doi canonici noi. O nouă intervenție în forță a papalității asupra capitlului din Alba Iulia s-a înregistrat în vremea lui Grigore al XI-lea, ultimul papă din perioada clasică a papalității avignoneze. El a numit zece canonici între 1371-1377. În acordarea beneficilor ecleziastice din această dieceză au fost implicați următorii factori: papa, ca putere supremă (care acorda sau confirma), diferite persoane ecleziastice (arhiepiscopi, episcopi, cardinali, etc.) și personalități politice ungare din conducerea centrală (rege, regină, judele curții etc.) sau locală (voievodul Transilvaniei). Beneficiile acordate în cadrul bisericii din Transilvania erau conferite de papă, ca urmare a cererii și a dorinței unor personaje importante, care doreau să-și recompenseze în acest mod, pe cei mai credincioși dintre slujitori. Canonicatul sau arhidiaconatul primit devenea astfel o recompensă a fidelității față de persoana, care solicita papei beneficiul. În fruntea listei persoanelor, care solicitau beneficii bisericești pentru apropiații lor era regele Ungariei. Atât Carol Robert de Anjou, cât și fiul său Ludovic de Anjou s-au implicat direct în aceste numiri. În general erau numiți în diversele beneficii bisericești, supuși ai regelui Ungariei, numărul străinilor fiind redus.

6. Politica beneficală a papilor de la Avignon în episcopia de Oradea.

La fel ca și în cazul diecezei Transilvaniei, politica beneficală a papilor francezi în dieceza de Oradea s-a axat pe numirea episcopilor și a membrilor capitlului catedral. La 8 octombrie 1325 papa Ioan al XXII-lea și-a rezervat dreptul de a-i numi pe episcopii de Oradea și Győr. Primul episcop de Oradea numit de un papă francez a fost Dumitru de Futak (1345-1372). După lunga perioadă petrecută de Dumitru în scaunul episcopal de Oradea, a fost numit un nou episcop în persoana lui Dominic Bebek (1373-1374), care a fost transferat aici de papă, de la Cenad. Între anii 1374-1375 dieceza de Oradea a fost condusă de episcopul Benedict. În afara numelui, au rămas extrem de puț îne informaț ii despre el. Ultimul episcop de Oradea, a cărui păstorire s-a suprapus cu perioada avignoneză a papalității, a fost Emeric Czudar (1376-1378). El provenea dintr-o renumită familie a Ungariei medievale și a fost numit episcop de Oradea de papa Grigore al XI-lea. Similar situației din episcopia Transilvaniei, prima numire a unui canonic în dieceza de Oradea a avut loc la 2 iulie 1320, fiind făcută de papa Ioan al XXII-lea. Acest papă a numit la Oradea nouă canonici, atestați în documentele emanate de cancelaria pontificală. Din timpul pontificatului lui Benedict al XII-lea nu ne-au parvenit documente, care să ateste numiri de canonici. Cea mai intensă politică beneficală în dieceza de Oradea a dus-o papa Clement al VI-lea, care a numit douăzeci și trei de canonici. Următorul papă de la Avignon a fost Inocențiu al VI-lea, care a numit șase canonici. Urban al V-lea nu s-a remarcat printr-o politică beneficală de anvergură, la Oradea. Astfel, din epoca lui ne-au rămas doar două documente interne, care amintesc de numirea în postul de canonic la Oradea. Ultimul papă de la Avignon, Grigore al XI-lea a făcut, la rândul său, doar două numiri de canonici la Oradea. Ca și în cazul diecezei Transilvaniei, la Oradea au fost numiți canonici mai ales locuitori ai regatului Ungariei, existând și unii alogeni dintre care s-au remarcat cei de origine italiană. Beneficiile elceziastice din episcopia Oradiei au fost acordate de papii francezi la intervenția unor persoane extrem de influente, laice și ecleziastice, care doreau prin această modalitate să-și recompenseze apropiații cu astfel de posturi aducătoare de venit. În multe dintre cazurile în

care au intervenit persoane ecleziastice, era vorba despre distribuirea beneficiilor religioase unor rude apropiate ale acestora.

7. Episcopii de Cenad și papalitatea de la Avignon. Intervenția papalității în dieceza Cenadului în secolul al XIV-lea.

Modelul elaborat de papii francezi și impus în diecezele de Transilvania și Oradea a fost impus și în episcopia Cenadului, astfel că intervențiile pontificale au vizat și aici numirea episcopilor și a membrilor capitolului catedral. În timpul epocii avignoneze a papalității s-au succedat la conducerea diecezei Cenadului unsprezece episcopi. Păstoririle acestor ierarhi au fost, în general, scurte, iar cinci dintre ei au fost transferați în posturi similare în alte dieceze (unul la Zagreb, doi la Veszprém, unul la Calocsa și unul la Oradea). Șase dintre cei unsprezece episcopi, și-au încheiat pastorația și misiunea în orașul de pe Mureș. Un singur episcop, Antonius a făcut parte din ordinul franciscan. Cu privire la originea etnică a episcopilor Cenadului, se impune constatarea că din cei unsprezece, opt erau unguri, un italian, un spaniol (francez) și probabil, un sas din Brașov. Pe baza acestor considerații, opinăm faptul că în secolul al XIV-lea, dieceza de Cenad a fost una de tranziție pentru diverșii ierarhi, care s-au perindat la conducerea ei. Acesta nu a fost un caz singular în epocă. O situație similară cu Cenadul a avut-o dieceza franceză Viviers. În cadrul episcopiei de Cenad intervenția papilor francezi nu a cunoscut proporții majore. Totuși intervențiile papale au fost prezente influențând activitatea diecezei, care a fost astfel integrată în mecanismul general de guvernare al bisericii pus la punct de papii francezi.

8. Un posibil model teoretic pentru mecanismul distribuirii beneficiilor ecleziastice în diecezele Transilvania, Oradea și Cenad.

Politica beneficală a papalității de la Avignon este expresia centralizării controlului ecleziastic la nivelul pontifului. Acest control a avut pretenția să cuprindă întreaga lume creștină (*Christianitas*), însă el nu a fost nicidecum unul absolut, în care decizia numirii într-un anumit beneficiu ecleziastic, să depindă numai de voința exclusivă a papei. Acest fapt a fost mai pronunțat la granițele *Christianitas*, în Ungaria, unde în procesul numirii în diferite funcții bisericești erau profund implicați factorii de putere laici și ecleziastici. Cele trei dieceze, care astăzi corespund teritoriului României (a Transilvaniei, a Oradiei și a Cenadului) s-au integrat perfect în sistemul creștinătății apusene imaginat de papii francezi, particularizându-se în cadrul acestuia prin specificitatea locală.

9. Papii de la Avignon și lumea schismatică.

Cea mai consistentă parte a acestui capitol analizează relațiile dintre papii de la Avignon și români. Pentru papalitatea de la Avignon românii reprezentau un popor aflat la granițele estice ale lumii creștine. În documentele emise de cancelaria avignoneză referitoare la românii din Transilvania și din exteriorul Carpaților, se folosește întotdeauna termenul de schismatic/ schismatici. Însă de multe ori apare o confuzie voită sau fortuită între schismatic/ schismă și eretic/ erezie. Raporturile papalitate nu au debutat în epoca papilor de la Avignon, ele fiind mai vechi. Un rol important în relația dintre românii și papii francezi l-au

jucat regii angevini ai Ungariei, Carol Robert și fiul său Ludovic I. Pe toată durată domniei acestora (1308-1382) ei au primit din partea pontifilor de la Avignon diverse sume de bani, provenite din diversele taxe și impozite papale. Una din destinațiile acestor sume era și combaterea schismaticilor din interiorul și exteriorul Ungariei. Grigore al XI-lea a elaborat un adevărat plan de convertire a românilor la catolicism, dar de data aceasta nu mai era vorba de cruciadă, ci de metoda mai pașnică a misionarismului. În viziunea acestui papă crearea unui episcopat catolic pentru români ar fi fost o soluție viabilă, propunând și un candidat pentru acest post, franciscanul Anton de Spoleto, care cunoștea limba română. Acțiunea de convertire a românilor (schismatici) din Ungaria pusă în practică de papalitatea avignoneză și regalitatea angevină a fost un adevărat eșec. Cu toate acestea unele convertiri au avut loc, românii de pe domeniul cetății Medieșu Aurit și nobilii bănațeni Șerban de Aciua și Dan de Duboz.

10. Fiscalitatea papală și episcopiile din Transilvania în secolul al XIV-lea.

Fiscalitatea papală a fost unul dintre aspectele importante și relevante din epoca pontifilor francezi. Din cadrul vastului mecanism fiscal al papalității a făcut parte și episcopiile de la Alba Iulia Oradea și Cenad. Cele mai importante taxe papale ridicate din Transilvania secolului al XIV-lea au fost: dijma, *annates* (veniturile unui beneficiu elceziastic pentru primul an), *servitia communia* (datorată numai de episcopi), precum și veniturile beneficiilor ecleziastice vacante. O sumă totală sigură și absolută a veniturilor papale colectate din Transilvania în secolul al XIV-lea este imposibil de avansat, datorită lipsei documentelor complete. Cu toate acestea o reconstituire parțială a acestor sume poate fi făcută pe baza însemnărilor diferiților colectori papali, care au acționat și în spațiul transilvan.

Concluzii.

Epoca papilor de la Avignon a fost etapă fundamentală din istoria Bisericii Romane. Pontifii francezi au conceput și aplicat un nou mecanism de guvernare pontificală centralizată. Acest fenomen a survenit în contextul în care Sfântul Scaun trebuia să recupereze pozițiile pierdute ca urmare a dezagregării hierocrației pontificale. Astfel, papii de la Avignon au elaborat un mecanism centralizat de conducere al bisericii bazat, în opinia noastră, pe două componente fundamentale: politica beneficală și politica fiscală.